

*Департамент освіти
Вінницької міської ради*

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ**

**ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ,
УЗАГАЛЬНЕННЯ, ПОШИРЕННЯ ТА ОСВОЄННЯ**

Методичний poradnik

21 березня 2013 року

Вінниця

*Не можна передати досвід –
можна передати ідею, на основі
цієї ідеї шукати свої цікаві методи,
створювати свою методичку.*
В. Сухомлинський

Перспективний педагогічний досвід – це діяльність, що відображає актуальні, соціальні вимоги сучасного суспільства, сприяє якісному вдосконаленню масової практики, передбачає елементи новизни у змісті, формах і методах щодо певних навчально-виховних завдань (**Ю.Бабанський**).

Перспективний педагогічний досвід – це робота, що вирізняється високою результативністю, творчою новизною, тривалістю функціонування, актуальністю, перспективністю, науковою обґрунтованістю, раціональними витратами часу на досягнення високих результатів (**М.Поташник**).

Перспективний педагогічний досвід – це така навчально-виховна чи організаційно-педагогічна діяльність, у процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання або інтеграції вже відомих форм, методів, прийомів, засобів (**П.Жерносек**).

Отже, до спільних рис, що характеризують перспективний педагогічний досвід належать: творчість, новизна, високі і стійкі результати щодо розвитку, навчання та виховання учнів.

Типи ППД:

- комплексний – охоплює різні питання організації навчально-виховного процесу вчителем або педагогічним колективом,
- локальний – окреслює одне або кілька взаємопов'язаних питань,
- індивідуальний – автором досвіду є одна особа,
- колективний – автором досвіду є колектив.

Види ППД

за об'ємом:

- система роботи освітнього закладу,
- система роботи працівника освітнього закладу,
- вирішення важливої педагогічної проблеми в освітньому закладі,
- розв'язання важливої педагогічної проблеми педагогічними працівниками,
- певні форми, методи та прийоми роботи, що використовуються у закладі освіти,

- форми, методи та прийоми, які використовують окремі працівники освіти

за рівнем творчої самостійності:

- репродуктивний
- раціоналізаторський
- новаторський

Критерії ППД:

- об'єктивність
- комплексність
- науковість
- актуальність
- новизна
- результативність
- стабільність
- перспективність

Виявлення ППД

У кожному навчальному закладі вся робота з цього напрямку має бути чітко спланована як у перспективному, так і в річному планах роботи.

Як свідчить практика, пошук і виявлення ППД може бути **цілеспрямованим і випадковим**. Цілеспрямований пошук відбувається за задалегідь визначеним планом. Випадковий пов'язаний зі спостереженням за роботою вчителів під час відвідування уроків, позакласних заходів, факультативів, участі у методичних заходах, вивчення шкільної документації, проведення атестації тощо.

Під час відвідування звертається увага на:

- відповідність змісту роботи вчителя поставленим завданням;
- врахування індивідуальних особливостей учнів;
- оптимальність добору організаційних форм, методів і прийомів навчання для формування його мотивації, розвитку пізнавальних інтересів, творчої активності, розумової діяльності учнів;
- доцільність та ефективність використання вчителем засобів навчання.

Якщо в результаті виконаної роботи досвід учителя відповідає критеріям ППД, на засіданні методичної (педагогічної) ради школи ухвалюють рішення про вивчення ППД учителя з певної науково-методичної проблеми, видають відповідний наказ по школі та складають план роботи щодо вивчення й упровадження цього досвіду в практичну діяльність.

Методи вивчення ППД:

- Метод вивчення літератури
- Метод спостереження
- Метод анкетування
- Логічні методи
- Метод експертного оцінювання (вчителі-колеги, методисти)
- Метод портфоліо

Алгоритм вивчення ППД

Підготовчий етап

1. Визначення педагогічної проблеми (актуальність, відповідність досягненням психолого-педагогічної науки тощо).

2. Вибір об'єкту вивчення:

- зібрати конкретні дані про носія досвіду (система управлінської чи педагогічної діяльності, її результативності, зокрема, щодо навчальних досягнень учнів);
- встановити реальні терміни вивчення досвіду;
- визначити наукового консультанта, створити експертну групу.

3. Підвищення науково-педагогічної та методичної компетентності педагогічних працівників, які безпосередньо вивчатимуть та узагальнюватимуть досвід, за проблемою досвіду (семінари, курси, самоосвіта).

Вивчення досвіду

1. Попереднє спостереження:

- вивчення системи педагогічних або управлінських дій носія досвіду (його бажано проводити у перші місяці навчального року);
- уточнення теми досвіду, провідної педагогічної ідеї, елементів новизни, оцінки досвіду за критеріями;
- складання плану вивчення досвіду разом з автором досвіду, уточнення додаткових матеріалів, що супроводжуватимуть опис досвіду.

2. Ґрунтовне вивчення досвіду:

- вивчення системи творчої діяльності носія досвіду за складеною програмою та планом (тривалість процесу вивчення 1–2 роки);
- уточнення і поглиблення висновків про сутність досвіду, корекція і самокорекція окремих ланок досвіду, надання допомоги в його моделюванні.

3. Контрольне вивчення:

- аналіз результативності досвіду (проведення контрольних робіт, тестування, тематичного опитування учнів, використання результатів екзаменів тощо);
- класифікація досягнень педагога на типові, характерні та випадкові, систематизація емпіричних матеріалів та їхнє узагальнення.

Узагальнення досвіду - визначення його головної ідеї, засобів, прийомів та методів, за допомогою яких досягнуто позитивного результату; умов, що забезпечать ефективне впровадження досвіду в педагогічну практику.

Опис досвіду.

Також у цей період вивчається ведення педагогами документації, аналізується участь в роботі методичних служб всіх рівнів, у громадському житті школи, стосунки з батьками, учнями, колегами.

Роботу з вивчення та узагальнення ППД планують на 2-3 роки. Не варто скорочувати терміни, оскільки це зумовлює формальне ставлення до роботи, знижує об'єктивність та науковість підсумків.

Основні вимоги щодо узагальнення ППД

Після глибокого педагогічного аналізу й оцінювання зібраних матеріалів про досвід роботи вчителя його описують.

Розділи описуваного досвіду

I. Вступ

Висвітлюють актуальність і соціальну значущість досвіду, роблять посилання на психолого-педагогічні джерела з теми досвіду, розкривають умови, в яких формувався досвід.

II. Основна частина

Описують технологію досвіду, форми й методи роботи, здобутки творчої діяльності, науково-методичні ідеї, методичні розробки (елементи), обґрунтовують ефективність нових прийомів та засобів навчання, аналізують їх результативність, труднощі, що вдалося подолати.

III. Підсумкова частина

Формулюють загальні висновки, що підтверджують цінність, значущість досвіду та пропозиції щодо його впровадження.

Вимоги щодо узагальнення ППД,

конкретної проблеми, яка зумовила необхідність узагальнення саме цього досвіду,

- опис змістової значущості досвіду й можливих варіантів його реалізації в навчально-виховному процесі,

- з'ясування системи умов у певній послідовності та взаємозумовленості, яка забезпечує ймовірність досягнення найвищих результатів,
- опис технологій, методики досвіду з обов'язковим зазначенням найхарактерніших особливостей роботи вчителя,
- опис виявлених труднощів, можливих негативних наслідків у процесі використання досвіду,
- визначення потреб, які можна задовольнити, використовуючи узагальнений досвід, а також окреслення меж його застосування,
- виконання аналізу допущених помилок та умов, за яких використання досвіду небажане чи неможливе,
- визначення динаміки змін навчальних досягнень, вихованості, розвитку учнів,
- осмислення питань, які потребують поглибленої роботи в майбутньому.

Оцінювання та впровадження ППД

Методи оцінювання ППД:

- експертне оцінювання
- експеримент

Важливим етапом є затвердження ППД на засіданні методичної (педагогічної) ради та видання наказу про його впровадження в практику роботи педагогічного колективу.

Наступними кроками є **ПОШИРЕННЯ, УПРОВАДЖЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ТА ОСВОЄННЯ ППД.**

Ці терміни не є ідентичними.

Поширення ППД – це організаційні дії, спрямовані на популяризацію педагогічної ідеї. Форми поширення: презентації на педрадах, засіданнях методичних об'єднань, розширених засіданнях науково-методичних рад, у статтях, збірниках із досвіду роботи, проведення майстер-класів, організація виставок (постійних та епізодичних), школа ППД на базі закладу автора, авторські майстерні, розміщення матеріалів на сайтах, порталах.

Термін «упровадження ППД» відображає обов'язковість дій з реалізації ППД. Керівники закладів освіти покликані своєчасно інформувати педагогів про наявний досвід навчально-виховної роботи й забезпечувати умови для його вивчення. Упровадження досвіду потребує зусиль педагога, його готовності працювати по-новому. Це поєднання власного досвіду із новим у процесі практичної діяльності з метою переконання у його ефективності.

Використання досвіду – це втілення досягнень у навчально-виховній роботі вчителя, синтез власного досвіду із новими ідеями, досягненнями, які стали особистісними.

Освоєння досвіду - це глибоке, ґрунтовне вивчення змісту досвіду, його суті й трансформація його нових ідей у власну методичну систему, тобто вивчаються концептуальні засади досвіду, виділяється його головна ідея для того, щоб запровадити її в педагогічну практику.

Яким терміном послуговуватися? Все залежить від етапу реалізації педагогічних ідей. Більшість науковців схиляються до вживання терміну «освоєння», тому що саме він найбільш повно характеризує діяльність вчителя щодо всебічного вивчення змісту і теоретичних засад досвіду, з'ясування його суті, оволодіння його практичною стороною і трансформацію нових ідей у власну методичну систему.

Етапи поширення, впровадження, використання та освоєння ППД:

I етап – своєчасне надання інформації вчителям про ППД, необхідність його впровадження;

II етап – проведення майстер-класів, ШПД, творчі лабораторії за добровільної участі кращих учителів з метою впровадження ППД, розробка творчою групою чи лабораторією рекомендацій, ідей, висновків, виставок.

III етап – створення банків і баз даних педагогічного досвіду кращих учителів, закладів, відео- та медіатеки.

Методи впровадження ППД відповідно до джерела знань:

- усні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, виступ тощо),
- наочні (плакати, буклети, методичні бюлетені, статті, рекомендації, кінофільми, відеозаписи),
- практичні (семінари, ділові та рольові ігри, дискусії, розв'язання педагогічних завдань та ситуацій тощо)

Проте поширення, впровадження, використання та освоєння ППД можливе лише за **умов**, якщо:

1) досвід вивчено, узагальнено та схвалено на рівні ЗНЗ – науково-методичною радою; на рівні району (міста) - на засіданні науково-методичної методичного кабінету (центру); на рівні області – на засіданні ради кабінету та науково-методичної ради ОШПО;

2) видано наказ про поширення, впровадження, використання та освоєння ППД;

3) ППД апробовано у навчальних закладах зацікавленими педагогічними працівниками, після чого встановлено відповідність одержаних результатів

очікуваним (протокол засідання науково-методичної ради закладу або установи).

Технологію поширення, упровадження, використання та освоєння ППД в практику можна відобразити в такій послідовності:

1. Ознайомлення учителів із досвідом, роз'яснення його переваг порівняно з традиційними методами, формами, прийомами.

2. Створення сприятливих умов для розвитку творчості вчителя.

3. Презентація досвіду на засіданнях педагогічної та науково-методичної рад, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях тощо.

4. Створення авторських шкіл, ШПД, яким керують його носії, авторських майстерень, шкіл новаторства.

5. Проведення майстер-класів, технологічних майстерень, педагогічних симпозіумів, естафет ППД, методичних аукціонів.

6. Випуск методичних посібників, інформаційно-методичних бюлетенів, анотованих каталогів, підготовка і публікація статей із теми досвіду в періодиці.

7. Наочна пропаганда ППД методом експонування матеріалів на шкільних, районних, обласних педагогічних конкурсах – ярмарках, виставках.

8. Пропаганда за допомогою технічних засобів навчання – створення фільмів, відео- та медіатеки. Організація радіо- і телепередач.

Такі форми сприяють підвищенню фахової майстерності педагогічних працівників, конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Пам'ятка керівнику школи щодо вивчення ППД вчителя

1. Вивчити наявну літературу з проблеми. Уточнити питання, які можуть виникнути під час формування досвіду роботи вчителя.
2. Зібрати відомості про носія досвіду, провести цикл бесід із його колегами, учнями, їхніми батьками.
3. Відвідати систему уроків учителя (бажано двічі, орієнтовно в грудні й травні). З'ясувати суть досвіду, науково-методичну основу його роботи, методику конструювання й проведення уроків.
4. Визначити, який вплив має вчитель на учнів, як учні ставляться до вчителя й до предмета, який він викладає.
5. Виконати моніторинг навчальних досягнень учнів, вивчити, як вони володіють елементами наукової організації праці.
6. Виконати аналіз вихованості учнів.

7. Проаналізувати спільно з учителем досвід його роботи:
 - основні педагогічні завдання, які він розв'язує,
 - наукова обґрунтованість досвіду, рівень його новизни та актуальності,
 - можливість застосування досвіду в інших умовах.
8. Запропонувати вчителю стисло описати систему його роботи. За потреби допомогти йому скласти план опису.
9. Допомогти вчителю систематизувати матеріал із досвіду роботи: конспекти уроків, сценарії позакласних заходів, матеріали планування роботи, тестування учнів, методичні розробки, зразки дидактичного, роздавального матеріалу тощо. Запропонувати зібрати найкращі зразки робіт учнів: зошити для контрольних, лабораторних, практичних робіт, учнівські твори, реферати тощо.
10. Підготувати науково-методичний аналіз досвіду роботи вчителя, обговорити висновки та пропозиції на засіданні педагогічної ради школи. Розв'язати питання про доцільність узагальнення досвіду роботи вчителя з проблеми.
11. Визначити форми узагальнення та впровадження досвіду роботи, можливість його використання на рівні загальноосвітнього навчального закладу учителями району, області.

Опис досвіду роботи
вчителя (спеціальність, посада)
закладу _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема досвіду роботи	
Автор	
Сфера застосування	
Актуальність	
Наукові концепції та теорії	
Основна ідея	
Технологія реалізації ідеї	
Форми, методи, прийоми, засоби	
Результат застосування	
Критерії ефективності	
Наукові джерела	
Висновки	

Література

1. Про удосконалення системи вивчення і поширення передового досвіду. // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти України. – 1988. - № 1.
2. Упровадження перспективного педагогічного досвіду в практичну діяльність. // Методист. – 2012. - № 5. – С. 21-34.
3. Упровадження перспективного педагогічного досвіду в практичну діяльність: методичні рекомендації // Укладачі О.Мащенко, Н.Єрмак – Чернігів: ОІППО.